
AITA LINO AKESOLO, EUSKAL IDAZLE (1911-1991)

Dima aitz-punta ugariz lez betea dogu auzunez eta baserriz; onako bat Oba da, Asmutilpean nasai. Zoaz arantza gaur-arratsaldez apari gozoa egiten askotxo doazan legez, eta arako bidean, zearka-zearka aldatz gorakoan, emaldi ezker itxiz, pizkat gorago ekiñik, ango eleizalde baiño len, ezkerretik sakon-unetxoan daukazu Akesolo sendiaren baserria, oraintsu barriztatua. Toki zoragarria, benetan euskalduna. Nun jaioak, barriz, zentzu itzala dau gure bizitzan.

LEN-IKASKETAK

Gero sortetxetik bertan auzo-eskola eukan arren, arek plazara jatxi bearra eukan, eguraldi onez naiz txarrez. Eskola-zale izugarria beti, eleiz-gizon izan nairik. Eta ni, 1921'an, abenduaren 4'an Larraratu nintzaneko, emen zan bera aste bete lez aurrerago etorrita.

Ondoren alkarregaz ibilli giñan karrera guztian. Ikasteari sendo emona zan ordutik. Gu mendizale, kirolzale giñala, ari liburuak ekartsoen atsegiña. Gaztetan be etzan drogazale, bake-tsu ta zentzun aundiko baiño: olan jarraitu eban bizitza guztian, irakurri eta idazteak ase-betea. Bere geroko liburuetan daukagu aren bizimoduaren frutu ugaria, iñun daiteken euskaldunena.

Ikas-bitartean asiak idazten, baita Donosti'ko "Euskal Enalean" be, aldi berean ekiñak gara luma lanean, euskerazkoan ain zuzen bere. Bion euskal lanak agertzen dira urte bardiñean, aldizkari orretan. Larrea'ko len-ikasketa, nobiziadu eta gaiñerakoak amaitukoan, Markiña'n eta Gasteiz'en Orobat; 1930'an Zervantes'en Nobelaitzulpena iragarri eban aldizkari orrek. Aita Lino'k "Agure Kezkatia" eta nik "Jitanatxoa" itzuli genduzan, sari bana lorturik.

Gizona setaz zelakoa dan len-unetik jakitea mesedegarri ei jaku, batez be idazle bat; alan aren esanak zeatzago ulertzen ei ditugu.

Akesolo, senditik antza, bere eritxikoa zan, etzan gauza bere ustez oker egoana jasateko, eta au laster erabillen txibita darda gaiñean bizi-bizi. Or adibidez Koldo Mitxelena, Luis Villasante, baita ni be, euskal literatura idaztean utsik ba'nengian. Urria zan goralpenetan, zorrotza eritxiz.

1989'an argitara emondako aren "Idazlan Guztiak" liburu bietatik dakusgunez, gai ugari, geienik euskaldun gaiak, jorratu zitun, astitsu ta egokion zentzun zabalez. Etzan kanpora begira bizi, etxeko soloetara baiño. Antxe eukan naikoa jorrai-usa eta lan-barruti. Iñoizka ortik aldendu arren, orixe bere ardatz begiko. Egiazko euskal idazleak orrela dagi beti.

EUSKAL IDAZLEAK

Asko irakurriz beti be geureetara salto egiñik, konta ezin-ala euskal idazlez, lengoz eta oraingoz arduratu zan. Zaarrak jakozan bikaiñago, sopita, esan bitxi eta atsotitz garrantzitsuagoak aurkitzen zitulako, oneik danok, gerorako, bere lanetarako apaingarri izango jakozala-ta, ingurrazti berezietan jarten ebazan. Lan onurakorra berau, euskal idazle guztiok egin bear geunkana.

XVI'garren gizaldian asita, mendez mende, zeatz-meatz XX'rarte, ez euskun artikulua gitxi osotu bere asti-uneetan; lenengo euskerazko liburutik (Bernart Etxepara'netik asi eta Muxika'ko Imanol Enbeita'raiño, tartean sarturik Vinson, Barrutia, Kardaberaz, Mogel'darrak, Astarloa, Frai Bartolome, Jose Pablo Ulibarri, Arrue, Luis Iza, Aita Babaki, Azkue Aita-Semeak, Unamuno, Aita Ipolito, Atutxa eta besteak. Bedar on guztia jaso oi eban aren lumeak.

Onan naiz alan euskal idazlen ixuritako izerdiak etziran arentzat arbuigarri; beraz kutxatu egin bear ziran, galdu ez eitezan, olantxe euskal kantak, poesiak, idatzi puskak.

LIBURUAK

Ez dakit zenbat urtetan, baiña dakidana de Aita Lino'k Madrid'en egin osotu ebala bere idazti-karrera, orretan be bere liburu zaletasun bizia erakutsirik. Euskal liburutegi oso-ugaria eukan Begoña'n, berak urteetan ardura guztiz pillatu eta zaindua; idazti barri naiz erraru bat agertzen ba'zan, beingoan zan aren eskuetan, zein erderaz zein euskeraz. Bere lan eta lo-gela ondoan eukan liburutegia.

Euskerazko liburu bat erosi-ala irakurriten eban, baita laster lantxoren bat aretzaz idatzi be, alik eta zuzenen idatzi be. Iñoiz utsik edo okerrik egin ezker, ba-ekian alik eta ariñen zuzentzen; ba-dira onakoak aren idatzietan. Bakoitxari berea emotea zuzena zala eritxon. Bein Bibli-itzulpenak zirala-ta, osorik egia etzan zerbait adierazo ebalakoan, Aita Polikarpo'renari buruz au diño:

"Polikarpo Iraizozko aita kaputxiñoari berea emon edo biurtu nai diot lerro oien bidez. "Jaunaren Deia" aldizkarian mende ontako gure Bibli-itzultzaitezaleei buruz azaldu berri dan artikuluan ez det zeatzegi idatzi kaputxino orrek atera zuen "Yesukristo gure Yaunaren Bizia" izeneko liburuari buruz. Egia da 1932'an egiña duela itzaurrea, egia 1934' an atera zala argitara, liburu antzean. Baiña liburu ori leenagotik egiña zuen egilleak. Beronek ona zer dion itzaurrean eta ez aaztu 1932-ko Gabonillean ari dala ori idazten). Orain dirala zortzi urte asi genuen lan au, eta geroztik illeroko orritxo batean puskeka argitaratu etorri gera. Orain, orde, guzia liburu batean argitarazten dugu".

Eta Aita Lino'k: "Nik xeetasun au aaztu det, eta ortik sortu da nire okerra". Polikarpo bera be etzan argiegi ibilli pasarte ontan. Ortik aldatzailearen okerra; onek zuzendu nai dauana. Bakotxari berea, eta bera egitia zan bezela, besteak be, euskal idazleak egizale benetako nai zituan.

KONDAIRA-LANAK

Leena iragarri, aurretikoak egiñaz janaritu; dimostarrari eder jakona. Arek egiñiko kondaira

eta biografi-lanak atsegingarriak dira, eta asko. Teresa deuna, Ander Poza, Soloeta abadea, Zirilo Arzubiaga, Pedro Madariaga, Aita Batiz, euskaldunak eta gaskoiñak, Aezkoako eguberriak, gure Xabier, Baroja eta Lixieux-ko Teresa, Naparroa eta Trebiño, Bizkaiko seme bat altaretan, Rafaela Ibarra zoriondun, Martin Azpilkueta, eta besteak.

"Jose Joakin Arteaga Mixiolari andia (1878-1926)" deritxon artikuluan onan daragoio: "Nor dogu Jose Joakin Arteaga au? Aita Santuak karmeldar euskaldunen ardurapean 1918'an ipiñi eban Urabako (Colombiako) mixioaren buru izateko izentau eban praillea, naparra, Lizarra'ko semea (ez ain zuzen esaten dan lez, Iruñekoa). Urabako lurraldera 1919, eldu zan eta an zazpi urte baiño egin ez zituan arren, itzalezko lana egin eban bertan: eleizak, eskolak (ume-eskolak eta lan-eskolak, aldizkariak sortu, bearezko ziran bide barriak urratu, mixio aretako eleiz-edestia aztertu eta idatzi, eta abar. Bizi zala, Colombiako "Academia de la Historia" dalakoak bere bazkide egin eban eta 48 urte zituala adiñik ederrenean il zanean, Urabak eta Colombiako agintari eta kultur erakundeak ikusgarritzko omenaldiak egin eutsoezan" (Karmel, 1988). Olantxe beste ainbeste.

LIBURUEN BARRI-EMOILLE

Esan dogunez, liburu barririk azaltzen bazan, laster etorren Aita Lino'ren eskuetara. Eta laster eban idazkortza atz-artean dardar, aren barri emoteko; astitsu irakurri eta berari ondo eritxona esan, bakoitxari bere ustez merezi ebana emonik. Eta eritxi-emote ori etzan iñolaz be astoaren gaberdiko eztula.

Beste bein "Elorri" euskal olerki liburua eldu zan arengana. Eta bertatik "Basabil" izenpean agertu euskun "Olerti" aldizkarian. Onela idazten dau: "Antxiña eztala, Aita Mitxelena etorri zan Arantzazu'ra kantari bere "Arantzazu" poema sendoaz; eta aren otsak ixildu baiño len, ona nun yatorkun Aita Gandiaga ameskabi ta eder-leku kantagaitzat arturik, beste poema bat eskintzen. Eta benetan ames ederrik eragin eta

kantu eta biotz berogarririk ondu-azo deutsoz leku orrek olerkari gazte oni. Egilleak jarri dau-
tsen izenez, "poematxoak" dira. Baiña poema-
txuok, guztiak batean arturik, poema andiagoa
bat osatzen dabela esan lei. Eta Arantzazu'n
sortu da ta Arantzazu dau kanta gai. Olerkariaren biotz-begietako Arantzazu daukagu
emen; bertako Amaren magalpeko praille-bizi-
tza, dana olerkariak bizi izan dauan lez,
Arantzazu'k bere biotzean "sortu dituan dardar
eta barru ikararen otsa" entzun-azo nai dausku".

Jose Migel Barandiaran nor dogun idazten
dau; jakitun eta euskaldun, abade ta errigille lez
aztertutik, zentzun aundiko zerak diñoskuz ari
buruz. "Jakitunaren bidea aldatz-gorakoa dala,
ez dala ez erreza? Barandiaran jaunaren bizitza
au irakurri dagianak, ez dau ukatuko, ez dau
ezetzik esango. Amaika izerdi ixuritze, otz-bero,
buru-bustialdi, ikusi bear izan dau an eta emen
euskal mendietan euskal aztarnen billa, euskal
esaera, siñiskera eta abar batzen! Zorionez, alan
bear eta, Jaungoikoak osasun on baten jabe egin
dausku bera eta, burua argi eta gorputza zal eta
giartsu, eldu da bere adin batera".

Ganoraz diarduan kritikalarik onak, itz labu-
rrez adierazo oi dau nai dauana.

EGITI PORROKATU

Idaztietan ez-eze bizi-eginetan be egia ikusi
gura eban dardarti. Gerrak oraindiño gazte zala
arrapatu eban, eta eusko-gudarien kapellau men-
dietan ibilli zan areikaz eta kartzeletan egon zan
ainbat urtez. Eta gero be, ez eutsoen itxi urteetan
euskal errira nasai etorten. Ba-ekian, beraz, guk
eta gutarrak jasatako guda gorriaren barri zeatza.

Orduko irabazleak, baiña, gau ta egun makiña
bat guzur zabal-azo eben bazterretan, euren
buruak zuritu nairik. Eta Lino'k onela: "Gezur
zitala, ezin zitalagoa, salatu bearren gara
(Karmel'en, 1986). Oraintsu Euskalerrian ida-
tzia da: 1936'ko gerratean ekarri zutenek illobi-
ra biali zituzten apaiz euskaldunak eskuetan
armak zitutela aurrean jarri zitzaizkielako il
zitutzela. Nor, eta urte artean berean mundura

etorritako idazle eta irakasle batek bota du gezur
iguingarri ori: "Durante la guerra, los nacionales
fusilaron a 14 sacerdotes vascos, que se les opu-
sieron con las armas en la mano". Olaxe, labur-
laburrik, soil-soillik idatzi du, lerro bat eta erdi
ozta-ozta egiten duten itzekin. Berak esan dau,
eta kito".

Jarraituz egi biribil-biribillak dakaz egi-zale-
ak guzur biribil orren aurka, olako zitalkeriak
zabaldu zituanaren izena be jarriarik. Ain argi ta
garbi ipiñi nai dau guzur au, Euskalerririk urte-
nik mundu guztian edatua izan dalako.

Onaiñokoaz naiko dala deritxot Aita Akesolo
nolako ta noraiñoko idazlea zan konturatze-
ko: punterengoa eta giarra, egitia ta zeatza; gure
izkuntza sakonik ekiana, ari naiz oni laguntzeko
beti gertu geunkana; edozein euskal idazleen
akatsak maillupean erabilteko lotsarik ezagutzen
ez ebana. Orixe zan bere jita.

Aurten, iraillaren 17'an zendu zan, 80 urte
beteta. Begoña'ko karmel-eleizan ospatu ziran,
arratsalde, aren illetak, Euskalerrri osoko jentez,
zar eta gazte, apaiz, lekaide-lekaimez, erakunde
guztietakoz gonburu oso egoala. Galdu genduan
euskal idazle trebe ta gogoangarri baten illetak
norentzat ez sentikor?

Egun ortan eta gero Euskalerriko izparringirik
geienak Deia, E1 Diario Vasco, Diario de
Navarra, Egin, Egunkari eta besteak samin-lan
bipillak ekarri ebezan. Eta ekarriko dabez.

Lagun begigu zerutik bere lanean aurrera
jokatzen.

AITA ONAINDIA

